

Temat: Będziemy dbać o swoją własność, czyli korzyści z prywatyzacji.

Autor: Krystyna Brząkalik

Adresaci:

uczniowie szkół ponadgimnazjalnych

Cele zajęć:

Uczniowie powinni:

- wiedzieć, na czym polega prywatyzacja,
- wskazać skutki prywatyzacji państwowych przedsiębiorstw,
- rozumieć, dlaczego proces ten był koniecznym elementem transformacji polskiej gospodarki po 1989 roku,
- wskazać korzyści z prywatyzacji dla przedsiębiorstw, pracowników oraz całej gospodarki.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników:

Treści: Przedsiębiorstwo w gospodarce – różnorodność form organizacyjno – prawnych i ich rola w rozwoju gospodarki. Rola państwa w gospodarce rynkowej. Podstawowe funkcje ekonomiczne państwa.

Osiągnięcia: Identyfikowanie podstawowych form własności oraz form organizacyjno – prawnych przedsiębiorstw.

Metody:

- mapa skojarzeń
- analiza danych statystycznych

- praca ze schematem

Pojęcia kluczowe:

- własność państwowa
- własność prywatna
- Przedsiębiorstwo
- prywatyzacja

Materiały pomocnicze:

Materiał pomocniczy nr 1 - Komiks – Prywatyzacja, autorzy: Szymon Teluk i Piotr Machłajewski, nagroda w kategorii w konkursie FOR

Materiał pomocniczy nr 2 - Ćwiczenie pt. „Mapa skojarzeń - własność”

Materiał pomocniczy nr 3 – Materiał FOR „Własność prywatna i państwowa”

Materiał pomocniczy nr 4 – Ćwiczenie pt. „Korzyści z prywatyzacji”

Materiał pomocniczy nr 5 - Dane statystyczne – przychody z prywatyzacji w latach 1990 – 2008

Materiał pomocniczy Nr 6 – Zadanie pt. „Przeciw mitom o prywatyzacji”

Przebieg zajęć:

1. Powiedz uczniom, że w trakcie zajęć będą omawiać konsekwencje procesu prywatyzacji polskich przedsiębiorstw państwowych po roku 1989. Rozważą również korzyści, płynące z prywatyzacji.
2. Poproś klasę o zapoznanie się z komiksem Szymona Teluka i Piotra Machłajewskiego. Następnie poleć uczniom, by pracując w małych grupach lub w parach sprawdzili,

jakie sytuacje, obrazy, przedmioty, atrybuty, sformułowania czy wypowiedzi autorzy komiksu łączą z terminami „własność państwowa” oraz „własność prywatna”. Poproś uczniów, by szczególną uwagę zwrócili na fragmenty komiksu ilustrujące gospodarkę centralnie kierowaną oraz sceny odnoszące się do polskiej rzeczywistości gospodarczej przed 1989 rokiem.

3. Następnie uczniowie, pracując w zespołach, przygotowują „mapy skojarzeń”. Wskaż, że na środku karty szarego papieru należy umieścić pojęcie „własność”. Uczniowie powinni najpierw uzupełnić „mapę” pojęciami, sytuacjami oraz cytatami wybranymi z komiksu, a potem zanotować własne skojarzenia. (przykłady z komiksu: własność państwowa - np. fabryki, Gierek, kolejki przed sklepem, „wspólny majątek nie należał do nikogo”, „firmy posiadały dużo przywilejów” oraz własność prywatna: np. „pozwolimy pracownikom dbać o swoją własność”, „dobrze i odważnie kierowana fabryka to wyższe zarobki dla wszystkich”, „w ten sposób państwo zdejmuje z siebie ciężar zarządzania i ryzyko złej decyzji”, „pieniądze napływają do budżetu i można je wykorzystać na modernizację.”)
4. Przedstawiciele grup prezentują wykonane „mapy skojarzeń”. Zastanówcie się, czy na plakatach przedstawione zostały głównie negatywne czy też pozytywne skojarzenia. Zapytaj uczniów, jak oni sami odnoszą się do prywatyzacji? Jakiego typu oceny dominują w ich środowisku rodzinnym czy lokalnym? Uczniowie mogą podać przykłady takich twierdzeń. Zapiszcie na tablicy fałszywe twierdzenia lub mity dotyczące prywatyzacji, które często pojawiają się w dyskusjach na ten temat.
5. Zaproponuj teraz klasie zapoznanie się z tekstem FOR „Własność prywatna i państwowa” (materiał pomocniczy nr 3). Zapytaj: Dlaczego przedsiębiorstwa prywatne są bardziej efektywne niż państwowe? Na czym polega ich przewaga nad firmami państwowymi? Jakie korzyści przyniosła polskiej gospodarce prywatyzacja?
6. Uczniowie, nadal pracując w zespołach, na podstawie tekstu FOR uzupełniają poniższą tabelę, zapisując korzyści, płynące z prywatyzacji dla przedsiębiorstw, pracowników oraz całej gospodarki (materiał pomocniczy nr 4).

Podmiot gospodarczy	Korzyści z procesu prywatyzacji

Przedsiębiorstwa	Np. wyższa jakość nadzoru właścicielskiego, większa skłonność do ponoszenia ryzyka, większa zdolność do wypracowania zysku i inwestowania, wyższa wydajność pracy, większa konkurencyjność,
Pracownicy	Np. tworzenie nowych miejsc pracy w sektorze prywatnym, wynagrodzenia zgodne z wydajnością pracy i wynikami firmy,
Gospodarka	Np. niższe koszty pomocy publicznej, dochody budżetowe z prywatyzacji przedsiębiorstw, większa efektywność i konkurencyjność gospodarki, wzrost innowacyjności, zmniejszenie długu publicznego, wyższe tempo wzrostu gospodarczego.

7. Poproś reprezentantów grup o przedstawienie wyników pracy. Podsumowując ćwiczenie, podkreśl korzyści z prywatyzacji dla całej gospodarki: ograniczenie subwencji, przyspieszenie przepływów kapitału, zwiększenie konkurencyjności, innowacyjności, efektywności gospodarowania, zmniejszenie długu publicznego, wzrost gospodarczy.
8. Uczniowie mogą dodatkowo zapoznać się z danymi statystycznymi dotyczącymi przychodów z prywatyzacji w latach 1990 – 2008 oraz materiałem Ministerstwa Skarbu Państwa na temat planów prywatyzacyjnych rządu (Materiał pomocniczy nr 5). Zapytaj: W których latach przychody z prywatyzacji były najwyższe, a kiedy najniższe? Jakie przedsiębiorstwa mają zostać sprywatyzowane w latach 2008 -2011?
9. Poleć uczniom wykonanie zadania pt. „Przeciw mitom o prywatyzacji” (materiał pomocniczy nr 6). Odwołując się do treści komiksu Szymona Teluka oraz Piotra

Machłajewskiego uczniowie powinni wymienić najczęstsze obawy związane z prywatyzacją. Możecie sięgnąć również do negatywnych opinii o tym procesie, funkcjonujących w waszym najbliższym otoczeniu, które uczniowie przytaczali wcześniej. Sporządźcie listę takich opinii.

10. Następnie podziel klasę na grupy. Każdej grupie przydziel jedną z opinii z listy (grupy mogą losować). Przykłady twierdzeń przeciwników prywatyzacji:

- a) „Prywatyzacja stanowi wyprzedaż majątku narodowego”
- b) „Polskie firmy powinny pozostać w polskich rękach”
- c) „Prywatyzacja prowadzi do zniszczenia firm i miejsc pracy”
- d) „Na prywatyzacji przedsiębiorstwa tracą jego pracownicy”.

11. Wyjaśnij, że zadaniem zespołów jest przygotowanie krótkiego wystąpienia, skierowanego do oponentów. Na podstawie posiadanej już wiedzy, lektury materiału teoretycznego oraz innych źródeł, uczniowie powinni zebrać argumenty, przy pomocy których przekonają przeciwników prywatyzacji do tego procesu.

12. Poleć, aby uczniowie w wystąpieniach używali argumentów merytorycznych, a nie stwierdzeń opartych na negatywnych emocjach. Należy wskazywać raczej źródła negatywnego nastawienia różnych grup społecznych do prywatyzacji. Często jednym z nich jest głęboko zakorzeniony negatywny stosunek do własności prywatnej, lęk przed utratą miejsc pracy, wrogość do obcych inwestorów, negatywne doświadczenia z nieudanymi prywatyzacjami czy ich negatywnymi efektami - np. późniejszym bankructwem lub upadkiem firmy.

13. Przedstawiciele zespołów prezentują wystąpienia na forum klasy. Podsumowując przebieg zadania powiedz, że krytyczna ocena negatywnych zjawisk łączących się z procesem przemian własnościowych nie może być podstawą generalizujących ocen całego procesu. Nauczyciel powinien zdecydowanie podkreślić, że wszystkie badania empiryczne wskazują, że przedsiębiorstwa prywatne są bardziej efektywne i konkurencyjne. Patologie pojawiają się bardzo często właśnie w przedsiębiorstwach państwowych - należą do nich błędy w zarządzaniu, wymuszanie dotacji z budżetu, wykorzystywanie wpływów politycznych.

Materiały pomocnicze

Materiał pomocniczy nr 1

Komiks – Prywatyzacja, autorzy: Szymon Teluk i Piotr Machłajewski, nagroda w kategorii w konkursie FOR

Materiał pomocniczy nr 2

Ćwiczenie pt. „Własność” – mapa skojarzeń

Zapoznajcie się z komiksem Szymona Teluka i Piotra Machłajewskiego. Następnie pracując w małych grupach lub w parach sprawdźcie, jakie sytuacje, obrazy, przedmioty, atrybuty, sformułowania czy wypowiedzi autorzy komiksu łączą z terminami „własność państwowa” oraz „własność prywatna”. Zwróćcie uwagę na fragmenty komiksu ilustrujące gospodarkę centralnie kierowaną oraz odnoszące się do polskiej rzeczywistości gospodarczej przed 1989 rokiem.

Przygotujcie „mapę skojarzeń”. Na środku karty szarego papieru należy umieścić pojęcie „własność”. Uzupełnijcie „mapę” terminami oraz cytatami wybranymi z komiksu, a potem zanotujcie własne skojarzenia. Przygotujcie się do prezentacji waszej „mapy” na forum klasy.

Materiał pomocniczy nr 3

Materiał FOR

Własność prywatna i państwowa

Własność prywatna lepiej służy rozwojowi gospodarczemu niż własność państwowa. Kiedy państwo sprzedaje przedsiębiorstwa, będące jego własnością, mówimy o prywatyzacji. W Polsce słowo „prywatyzacja” jest często demonizowane, co szkodzi koniecznym zmianom w gospodarce. Prywatyzację niesłusznie sprowadza się do wysprzedawania majątku narodowego, choć dane dowodzą, że prywatnie przedsiębiorstwa są bardziej efektywne niż firmy państwowe. Zwiększanie udziału własności prywatnej w gospodarce ma korzystny

wpływ na tempo wzrostu gospodarczego. W 2006 r. - w okresie doskonałej koniunktury – zysk netto osiągnęło w Polsce 83 proc. firm prywatnych i tylko 61 proc. firm państwowych.

Przewaga firm prywatnych nad państwowymi wynika m.in. z wyższej jakości nadzoru właścicielskiego. Chcąc wypracować zysk, prywatny przedsiębiorca podejmuje decyzje, które przy akceptowanym przez niego poziomie ryzyka przyniosą największe korzyści. Nie można jednak zapominać, że każda działalność gospodarcza zawsze wiąże się z pewnym ryzykiem niepowodzenia. Niepewność jest nieodłącznym elementem prowadzenia biznesu, przy czym zazwyczaj im wyższe ryzyko, tym także większe spodziewane zyski. Ale ryzykować trzeba mądrze. Zbytня zachowawczość w działaniu może prowadzić do przegapienia wielu dobrych okazji do zrobienia zyskowej transakcji. Zdarza się, że zarządy firm państwowych wykazują skrajną awersję do ryzyka, co skutkuje powolnym upadkiem przedsiębiorstwa. Bierna postawa kadry zarządczej jest jednak dopuszczalna, bo państwo jako właściciel nie jest w stanie efektywnie nadzorować swoich spółek. Z drugiej strony, podejmowanie zbyt dużego ryzyka może skutkować dużymi stratami, a nawet bankructwem. Swobodne podejście do podejmowania dużego ryzyka zdarza się w firmach państwowych. Trudno sobie wyobrazić, aby taka sytuacja miała natomiast miejsce w firmie prywatnej.

Ważnym powodem przemawiającym za zwiększaniem udziału własności prywatnej w gospodarce jest to, że to firmy prywatne a nie państwowe mają większą zdolność do wypracowywania zysku, a w konsekwencji także do inwestowania i zwiększania zatrudnienia.

W ostatnich latach liczba pracujących w Polsce rosła wyłącznie w sektorze prywatnym, podczas gdy sektor publiczny redukował wielkość zatrudnienia. Aby zahamować odpływ majątku produkcyjnego i pracujących z sektora publicznego do prywatnego, państwo często tworzy specjalne przywileje dla przedsiębiorstw stanowiących jego własność. Takie działania ograniczają jednak podnoszenie wydajności pracy i zakres konkurencji rynkowej w sektorach, w których działają przedsiębiorstwa państwowe. W efekcie, Polska zajmuje obecnie odległe miejsca w światowych rankingach swobody prowadzenia działalności gospodarczej i ułatwień dla prowadzenia działalności gospodarczej.

Pomoc publiczna kierowana do firm państwowych to nie tylko bezpośrednie subsydia, których przyznawanie zostało szczęśliwie znacznie ograniczone przez przepisy Unii Europejskiej. To również zwolnienia z niektórych opłat czy tolerowanie zaległości podatkowych. Odsetek zobowiązań podatkowych sektora publicznego jest o prawie trzy

czwarte większy niż jego udział w produkcji. Prywatyzacja ogranicza skalę subwencjonowania nierentownych przedsiębiorstw oraz przyspiesza przepływ kapitału do bardziej zyskownych gałęzi gospodarki. Gospodarka oparta na własności prywatnej jest bardziej konkurencyjna, innowacyjna i jednocześnie bardziej odporna na niekorzystne wstrząsy gospodarcze.

Korzyści wynikające ze zwiększenia tempa prywatyzacji nie wynikają jedynie z większej efektywności gospodarki, ale również z tego, że dzięki przychodom z prywatyzacji można zmniejszać wielkość krajowego długu. Koszty zablokowania przekształceń własnościowych w Polsce w latach 2006-2007, które będą musieli pokryć wszyscy podatnicy, szacuje się na ponad 5 mld zł. Kwota ta obejmuje koszty obsługi długu publicznego, który mógł ulec redukcji dzięki większym wpływom z prywatyzacji. Kwota ta została już pomniejszona o wpływy z dywidend, które rentowne firmy państwowe wypłacają do budżetu. Obecne zapowiedzi przyspieszenia prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, to krok w dobrym kierunku. Zapowiadane przychody z prywatyzacji na poziomie 30 mld zł do roku 2011 są jednak niewielkie w porównaniu z latami, kiedy prywatyzacja postępowała najszybciej. Dla porównania w samym tylko 2000 roku wpływy z tytułu prywatyzacji sięgnęły ok. 30 mld zł.

Materiał pomocniczy nr 4

Ćwiczenie pt. „Korzyści z prywatyzacji”

Pracując w zespołach, na podstawie tekstu FOR uzupełnijcie poniższą tabelę, zapisując korzyści, płynące z prywatyzacji dla przedsiębiorstw, pracowników oraz całej gospodarki.

Podmiot gospodarczy	Korzyści z procesu prywatyzacji
Przedsiębiorstwa	
Pracownicy	
Gospodarka	

--	--

Materiał pomocniczy nr 5

Dane statystyczne – Przychody z prywatyzacji w latach 1990 – 2008

Źródło: Ministerstwo Skarbu Państwa

Rok	Przychody ogółem W mln zł
1991	170,9
1992	484,5
1993	780,4
1994	1 594,8
1995	2 641,6
1996	3 749,8
1997	6 537,7
1998	7 068,7
1999	13 347,5
2000	27 181,8
2001	6 813,8
2002	2 859,7
2003	4 143,5
2004	10 254,0
2005	2 772,2

2006	455,2
2007	1 411,9
2008	1 021.3

Przekształcenia własnościowe przedsiębiorstw państwowych - stan na dzień 31 grudnia 2008 roku

W okresie od 1 sierpnia 1990 r. do końca grudnia 2008 r. objęto procesami prywatyzacyjnymi **5909** przedsiębiorstw państwowych w trybie ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji. Na koniec grudnia 2008 r. Minister Skarbu Państwa był organem założycielskim dla **15** przedsiębiorstw państwowych i jednego banku państwowego oraz wykonywał prawa z akcji/udziałów w **1181** spółkach, w tym w **465** jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa i w **716** spółkach z częściowym udziałem Skarbu Państwa. Program prywatyzacji na lata 2008-2011 obejmuje działania mające na celu odblokowanie i przyspieszenie prywatyzacji: zwiększenie jawności i przejrzystości procesów prywatyzacyjnych, rozszerzenie możliwości dokonywania bezpłatnego przekazywania akcji lub udziałów należących do Skarbu Państwa jednostkom samorządu terytorialnego na wszystkie spółki z udziałem Skarbu Państwa, sprzedaż akcji/udziałów spółek w drodze aukcji ogłoszonej publicznie, uproszczenie procedur prywatyzacyjnych, zmniejszenie kosztów prywatyzacyjnych, skrócenie czasu trwania procesów. Plan prywatyzacji obejmuje zarówno spółki z tak ważnych sektorów, jak instytucje finansowe czy energetyka, chemia i przemysł naftowy – gdzie prywatyzacja będzie rozpoczynana lub kontynuowana - jak również przemysł: maszynowy, metalowy, elektroniczny, elektrotechniczny, spirytusowy, spożywczy, drzewny i papierniczy, meblowy, odzieżowy i surowców odzieżowych, transport i spedycja, przedsiębiorstwa handlowe i jednostki usługowe oraz pakiety mniejszościowe (resztówki), czy spółki z Programu NFI. Opracowana w Ministerstwie Skarbu Państwa ramowa lista zamierzeń prywatyzacyjnych na lata 2008-2011 obejmuje 740 podmiotów. W latach 2008-2011 planuje się zakończenie procesu przekształceń własnościowych w większości ww. branż i sektorów. Planowana jest prywatyzacja wszystkich 13 spółek sektora instytucji finansowych

nadzorowanych przez Ministra Skarbu Państwa (m.in. BGŻ, PKO BP SA, Giełdy Papierów Wartościowych).

Źródło: Ministerstwo Skarbu Państwa.

Materiał pomocniczy nr 6

Zadanie pt. „Przeciw mitom o prywatyzacji”

Odwołując się do treści komiksu Szymona Teluka oraz Piotra Machłajewskiego sporządźcie listę najczęstszych obaw i negatywnych opinii, związanych z prywatyzacją. Możecie sięgnąć również do opinii, funkcjonujących w waszym najbliższym otoczeniu, które zapisaliście wcześniej.

Każdy zespół wybierze lub wylosuje jedno z takich negatywnych twierdzeń na temat prywatyzacji. Przygotujecie krótkie wystąpienie, w którym postaracie się przekonać waszych oponentów o słuszności waszego stanowiska. Na podstawie posiadanej już wiedzy, lektury materiału teoretycznego oraz innych źródeł, przygotujcie argumenty, przy pomocy których przekonacie przeciwników prywatyzacji do tego procesu. Wybierzcie przedstawiciela, który zaprezentuje wystąpienie na forum klasy.